

*Omyl s Hardingem aneb Proč
vždy naletíme vysokým, snědým
a pohledným mužům*

Jednoho časného rána roku 1899 se v zahradě hotelu Globe v Richwoodu ve státě Ohio seznámili dva muži, kteří si nechávali leštit boty. Jeden z nich byl právník a lobbista z hlavního města státu Columbus. Jmenoval se Harry Daugherty. Byl to podsaditý, zarudlý muž s rovnými černými vlasy a byl téměř geniální. Byl to Machiavelli ohijské politiky, klasický zákulisní machr, měl bystrý a pronikavý cit na lidské povahy, nebo přinejmenším na politické příležitosti. Druhý byl redaktor novin z malého města Marion, kterého v tu chvíli dělil týden od vítězství ve volbách do senátu státu Ohio. Jmenoval se Warren Harding.¹ Daugherty pohlédl na Hardinga – a dojem, který na něj učinil, ho téměř porazil. Takto popsal tuto chvíli v zahradě novinář Mark Sullivan:

„Na Hardinga se stálo za to dívat. Bylo mu tehdy asi pětatřicet. Jeho hlava, rysy obličeje, ramena a trup svou velikostí poutaly pozornost; jejich vzájemné proporce působily dojmem, jež by u jakéhokoli muže v jakémkoli místě opravňovaly něco více než označení pohledný – v pozdějších letech, když už jeho známost

přesáhla lokální svět, byl v jeho popisu příležitostně používán přívlastek ‚římský‘. Když sestupoval z křesla, ukázalo se, že jeho nohy se rovněž vyznačují týmiž výraznými a příjemnými proporcemi jako jeho trup a lehká, pružná chůze i vzpřímené a nenásilné držení těla přispívalo k dojmu tělesné ladnosti a mužnosti. Jeho vláčnost ve spojení s mohutným trupem a jeho velké, téměř žhnoucí oči posazené daleko od sebe, husté černé vlasy a nápadně bronzový odstín pleti, to vše mu dodávalo cosi z pohlednosti indiána. Zdvořilost, s níž uvolnil místo dalšímu zákazníkovi, působila dojemem upřímné přátelskosti k celému lidstvu. Hovořil zvučným, mužným a vřelým hlasem. Záliba, s jakou se svěřil péči čističe, svědčila o pozornosti oblékání u muže z malého města zřídkakdy vídané. V gestu, s jakým obdařil čističe spropitným, se zračila dobrosrdečnost, touha potěšit, vycházející z tělesné pohody a upřímné laskavosti srdce.“

Jakmile Daugherty spatřil Hardinga, napadla ho myšlenka, jež měla změnit americké dějiny: nebyl by tento muž skvělý prezident?

Warren Harding nebyl nápadně inteligentní muž. Hrál rád poker, golf, rád se napil a ještě raději se honil za ženskými – o jeho sexuálním apetitu se vyprávěly legendy. Při svém vzestupu v politice se v žádné funkci nijak nevyznamenal. Jeho politické názory byly neurčité. Jeho projevy kdosi jednou charakterizoval jako „armádu nabubřelých frází táhnoucí krajem v honbě za myšlenkou“. Poté, co byl v roce 1914 zvolen do amerického Senátu, chyběl při debatách o volebním právu žen a o prohibici – dvou největších politických tématech doby. Z ohijské lokální politiky stoupal stále výš jen díky ponoukání své ženy Florence a zakulisní režii Harryho Daughertyho a díky tomu, že s postupujícím

věkem vypadal stále neodolatelněji. Jednou na recepci vykřikl jakýsi jeho příznivec: „Ten parchant doopravdy vypadá jako senátor!“ a skutečně tak vypadal. Jak píše jeho životopisec Francis Russell, na prahu středního věku „kontrast jeho bujného černého obočí a ocelově šedých vlasů působil dojmem síly, masivní ramena a bronzová pleť dojmem zdraví“. Harding by si podle Russella mohl obléci tógu a vstoupit na jeviště při produkci Julia Caesara. Daugherty zařídil Hardingovi vystoupení na republikánské nominační konferenci před prezidentskými volbami v roce 1916, neboť věděl, že lidem stačilo Hardinga vidět a slyšet jeho velkolepě burácející hlas, a hned byli přesvědčeni, že je hoden vyššího úřadu. V roce 1920 Daugherty Hardinga proti jeho lepšímu přesvědčení přesvědčil, aby se ucházel o prezidentský úřad. Daugherty to nemínil jako vtip, myslel to vážně.

„Od té doby, co se potkali, neopustil Daugherty myšlenku, že by z Hardinga byl ‚skvělý prezident‘,“ píše Sullivan. „Občas se Daugherty bezděky vyjadřoval přesněji a říkal ‚skvěle vyhlížející prezident.‘“ V létě přijížděl Harding na republikánskou nominační konferenci jako šestý ze šesti uchazečů. Daughertyho to neznepokojovalo. Dva nejfavorizovanější kandidáti měli stejně velkou podporu, a tak budou delegáti nuceni hledat alternativu, předpovídal Daugherty. A na koho jiného se v tu zoufalou chvíli obrátí než na muže, ze kterého přímo vyzařovala důstojnost, zdravý rozum a vůbec vše, co má prezident mít? V časných ranních hodinách se předáci republikánské strany sešli v zakouřené místnosti v hotelu Blackstone v Chicagu a bezradně se tázali navzájem: neexistuje nějaký kandidát, na kterém by se mohli všichni shodnout? A hned je napadlo jedno jméno: Harding! Cožpak nevypadá docela jako kandidát na prezidenta? A tak se ze senátora Hardinga stal kandidát Harding a pak na podzim po kampani, kterou vedl ze zápraží svého

domu v Marionu v Ohio, se z kandidáta Hardinga stal prezident Harding. Po dvou letech v úřadě neočekávaně zemřel na srdeční záchvat. Většina historiků se shoduje na tom, že byl jedním z nejhorších prezidentů amerických dějin.

1. Odvrácená strana krájení na tenko

Zatím jsem se v *Mžiku* věnoval líčení toho, jak může být krájení na tenko nesmírně účinné, a krájení na tenko je možné jen díky naší schopnosti proniknout velmi rychle pod povrch situace. Thomas Hoving, Evelyn Harrisonová a další odborníci na umění dokázali okamžitě prohlédnout padělatelův výtvar. Zpočátku se zdálo že Susan s Billem jsou ztělesněním šťastného a milujícího manželství. Ale když jsme pozorně naslouchali jejich rozhovoru a měřili poměr negativních a pozitivních emocí, ukázal se nám jiný příběh. Výzkum Nalini Ambadyové nám předvedl, co se můžeme dozvědět o pravděpodobnosti, s jakou bude lékař čelit žalobám, když odhlédneme od diplomů na stěně jeho ordinace a zaposloucháme se do tónu jeho hlasu. Co se však stane, když se tento řetězec chvatného přemýšlení nějak přetrhne? Co když něco bleskově rozhodneme, aniž bychom se vůbec dostali pod povrch?

V předcházející kapitole jsem popisoval výzkumy Johna Bargha, který ukázal, že k některým slovům se nám vážou tak silné asociace (například ke slovům „Florida“, „šedivý“, „vrásky“ a „bingo“), že stačí, abychom je slyšeli, a změní to naše chování. Myslím, že některé aspekty lidského vzhledu – velikost, podoba, pohlaví, barva pleti – mají podobnou schopnost vyvolat v nás silné asociace. Když lidé uviděli Warrena Hardinga, mnozí si všimli, jak je mimořádně pohledný a jak vypadá dů-

stojně, a briskně z toho učinili okamžitý – a zcela nepodložený – závěr, že je to odvážný, inteligentní a poctivý člověk. Nehledali pod povrchem. Jeho vzhled vzbuzoval tak silné konotace, že naprosto zablokovaly normální myšlenkový proces.

Omyl s Warrenem Hardingem představuje odvrácenou stranu urychleného poznávání. Najdeme ho v základech mnoha předsudků a diskriminace. Je to důvod, proč je tak obtížné vybrat toho správného uchazeče na určité místo a proč se častěji, než jsme ochotni si připustit, ocitají zcela průměrné osoby na místech s velikou zodpovědností. Brát krájení na tenko a první dojmy vážně znamená mimo jiné přijmout skutečnost, že někdy se můžeme o někom nebo něčem dozvědět víc mrknutím oka než celými měsíci studia. Ale musíme si také uvědomit, že existují situace, kdy nás může urychlené poznávání svést na scesti.

2. Mžik v černé a bílé

V několika posledních letech řada psychologů začala blíže zkoumat, jakou roli hrají tyto neuvědomělé – nebo, jak oni říkají, implicitní – asociace v našich názorech a chování. Mnoho jejich práce je spojeno s fascinujícím nástrojem nazývaným Test implicitních asociací (anglickou zkratkou IAT).² IAT vymysleli Anthony Greenwald, Mahzarin Banaji a Brian Nosek a je založen na zdánlivě banálním, nicméně dosti hlubokém postřehu. Spojení mezi dvěma myšlenkami, které už máme v mysli spojené, dokážeme zaznamenat rychleji než spojení mezi dvěma myšlenkami, které jsou nám neznámé. Co to znamená? Dám vám příklad. Pod tímto odstavcem je sloupec slov. Vezměte si tužku nebo pero a zařaďte každé slovo do kategorie, do které náleží, křížkem napravo nebo

nalevo od slova. Můžete to také udělat jen fuknutím prstem do příslušného sloupce. Udělejte to, jak nejrychleji dokážete. Nepřeskakujte slova. A nedělejte si starosti, že máte něco špatně.

Muž**Žena**

.....	Jan
.....	Bob
.....	Petra
.....	Dana
.....	Ivana
.....	Jaroslav
.....	Tina
.....	Lukáš
.....	Líza
.....	Matěj
.....	Sára

To bylo snadné, že? Bylo to snadné, protože když slyšíme nebo čteme jména Jan, Bob nebo Dana, nemusíme přemýšlet nad tím, zda je to mužské nebo ženské jméno. Máme již silnou předchozí asociaci křestního jména jako Jan s mužským rodem a křestního jména jako Líza s ženským rodem.

To bylo zahřívací kolo. Nyní si udělejme opravdový IAT. Je podobný jako zahřívací test, až na to, že teď smíchám dvě zcela samostatné kategorie. Opět udělejte křížek nalevo nebo napravo od každého slova podle toho, do které kategorie patří.